

Meänkieli ja sen opettaminen

Meänkieli oon kieli, joka oon ollu ole-massa kauan ennen ko se sai valtion viralisen staattyksen minuriteettikielenä. Eikä se ole vain kieli, mutta meilä oon kansan oma kylttyyri, josta met saatama olla ylpeät.

Koulumailmassa tosin meänkieli oon suhtheelisen uusi kieli. Oon kestäny aika kauan aikaa, ette meänkieli ja sen opetus oon saatu tälle rajale ko se on nyt. Ette meät mainithaan koululaissa. Ei se ole aina ollu niin.

”Suomi” eli silloinen meänkieli, jota kututtiin suomeksi oli kieleetty kouluissa 1960-luvule saakka. Kläpit, jotka sitä uskaltauit puhuhmaan, sait rangastuksen. Sen takia monet päätit puhua ruottia kläppiensä kansa. 1970-luvula sait meänkieliset sitte vihtoin alkaa osallistumhaan äitinkielen opetukseen, mutta se varieteetti, jota silloin opetettiin oli Suomessa puhuttua suomea. Moni lopetti opinot kesken, ko net koit ethäisyttä kieheen. Ei tämä ollu se mitä heilä kotona puhuthiin.

Meänkielen opetus sen nykysessä muossa oon sitte oikeasthaan lähteny käynthiin vasta 2000-luvula ko meänkieli tunnustettiin

yheksi Ruottin viiestä minuriteettikiielestä.

Kaikila Ruottin kouluila on Skolverketin mukhaan tehtävä opettaa kaikile oppilhaile meän kansalisista minuriteeteistä. Jos sitte kattellee histuurian ja yhteiskuntatiethen kirjoja, niin ei niissä kauhean paljoa kansalisista minuriteetistä mainita. Lennart Rohdin, joka oon tehny yytretningin hallituksele minuritettipolitiikasta ja siihen tarvittavista muutoksista sannoo seuraavaa: ”Mie tilasin kolme tavalisinta ylästheen histuurian ja yhteiskuntatiethen oppikirjaa. Ei niissä suurimaksi osaksi seiso mithään kansalisista minuriteeteista. Histuurian kirjassa, jossa oli 350 sivua, joka oli kaikista suosituin ja painettu vuona 2011 mainithaan saamelaiset yhen ainoan kerran. Juutalaiset mainithaan förintelsen yhtheyssä ja ruottinsuomalaisia (romaneja ja tornionlaaksolaisia) ei kertaakhaan.

Meänkieltä saattaa kuitenkin oppia koulussa. Koululaki ja styrdokumentti antavat meile siihen raamit. Ei tartte olla tiettyä oppilasmäärää eli ei tartte osata kielestä mithään enesthään. Toisin sanoen meänkielen ei tartte olla elävä kieli oppilhaan kotona, siihen asti ette oppilas alkaa lukihoon.

Vaikka koululaki ja styrdokumentti antavat raamit, niin se on koulut ja kunnat itte jotka päättävät mitä se sitte käytännössä tarkoittaa. Äitinkielenopetushaan ei ole pakollinen kouluaine ja se järjestetään päänänsä kouluajan ulkopuolella. Skolinspeksuuni kuitenkin meinaa ette kunnat ja koulut ei anna oppilhaile tarpheeksi mahdollisuuksia kehittää heän kieltä ja kylttyyriä. Vaikka tällä tutkimuksella on jo muutama vuosi niskassa, ei asiat ole juuri paremaksi muuttunheet.

Kunnat useasti vetoavat siihen ette het ei löyvä opettajaa. Tämä saattaaki olla osin totta ja on yksi meänkielen opetuksen suurimista ongelmista. Koulutetuista meänkielen opettajista on huutava pula. Meänkielen suosio jatkaa kasvua, mutta kuinkas met löyvämä siihen opettajia?

Mutta ei sunkhaan sitä ole niin suurta ongelmaa ettei siihen ratkasuaki saattas löytää. Etäopetus eli fjärrundervisniki saattas olla ratkasu tähän. Se ei ole paikkaan siottu ja tapahtuu realiajassa. Oppilhaat saattavat nähä ette het eivät ole yksin jotka lukkee meänkieltä, mutta ette heitä saattaa olla muualaki Ruottissa, jotka halvaavat oppia meänkieltä.

Mitä tullee opettajan puutheeseen, kouluttaa Uumajan yniversiteetti meänkielen oppijoita ja toivottavasti tulevaisuuden meänkielenopettajia meänkielen kurseilla. Näitten kursitten kysyntä on ollut suuri.

Onhaan meänkielen opettamisessa tietien muitaki haasteita. Yksi suurimista prupleemista on oppimateriaalin puute ja käsi käessä sen kansa on prupleemi ettei meilä meänkielen opettajilla ole juuri minkhäännäköstä yhteistyötä. Materiaalitten teko on työlästä ja aikaavievää ja sitä vielä vaikeuttaa se ettei meänkielelä ole vielä stantartisoitua kirjakieltä. Mie uskon ette kokemusten ja materiaalittien vaihto saattas auttaa meänkielen opettajitten arkipäivää mahottamasti. Täsäki asiassa on Uumajan yniversiteetti on ottanu askelheen etheenpäin ja on järjestänny trääffin viime kevähänä meänkielen opettajille. Meininki tämän trääffin kansa oli ette lua yhteinen foorumi meänkielenopettajille. Tämä anto meile virkaatekeville opettajille mahdollisuuden verkostoitua ja se oli villin hyvä!

Jos sitte hunteeraa itte opettamista niin opettajat saavat monenlaista kraavia useamalta taholta. Vanhemilla on omat hunteerin-

git, koulula ja yhteiskunnala omat, kuinka opetuksen pitäs sitte suorittaa.

Ensimmäinen huolenaihe opettajilla koskee oppitunnitten määrää. Koska net oon kunnat itte, jotka päättävät oppituntien määrän, net saattaa olla hyvinki vaihtelevat kunnasta riippuen. Jos hyvin sattuu, niin oppilhaat saattavat saaja kaksi tiimaa viikossa ja siihen vielä elevens val, mutta usseimiten stantarti oon yksi tiima viikossa. Jos oon sitte vielä oppilhaita, jotka oon vasta-alottelijoita ja joile ei puhuta meänkieltä kotona, (joile meänkielen tiima koulussa oon ainoa kosketus kiehleen) saattaa herätä hunteerinki josko tiima viikossa riittää kielen hengissä pitämiseen?

Toinen hunteerinki liittyy sitte lukujärjestykseen. Lain mukhaan kaikki äitinkielen opetus järjestethään kouluajan ulkopuolela. Tämä tietää sitä ette oppilhaat oon ushein väsyhneitä ja äitinkielen opetuksen häätyy kilpaila kläpitten harrastustoiminnan kansa. Tämä asettaa paihneita opettajalle, ette tehä tunneista tarpheeksi intressanteja ja hauskoja, ette kläpit kerta toisensa jälkhiin tulevat tunnile.

Koska hyvin vähälä kläpeistä jotka lukkee meänkieltä äitinkielenä, oon kieli jo kotoa matkassa, niin meänkielentiimojen opetuskieli oon usseimiten ruotti. Joskus saattaa opettajalla olla hankaluuksia motivoija miksi oppilhaan pitäs oppia justhiin tämä kieli. Lissää vaikheuksia voi tulla siitä, ette kieli ei ole oikein pysyny matkassa yhteiskunnan kehityksessä. Mikhään mahtaa olla snapchatti eli fortnight meänkielelä?

Kieli ja kielen opetus oon aateltu olevan paljon kiini koulusta ja ootukset kielen oppimisesta kohistuvat opettajhaan ja sen vastuuseen opetuksesta. Jos met halvaama ette kieli säilyy niin siihen tarvithaan muitaki instanssia ko koulu. Vanhemat oon tässä avvainasemassa. Koulun ja vanhempien yhteistyötä perhäänkuulutethaan. Vanhempien vastuu ei ole vain välittää pusiitivisia asenteita meänkie-

lestä kläpillensä. Kaikkein parhain tuki kielen oppimiseenhaan saahan kotoa, ette vanhemat puhuvat. Mutta mitäs sitte jos vanhemat ei osaa taikka niillä oon semmonen, spärri, kynnys ette alkaa puhuhmaan? Monet aatellee ette het valtaavat kielen takasi kläppiensä oppimisen kautta, toiset raatauttavat ittensä yhistyksiin taikka alkavat lukehmaan meänkieltä yniversiteetissä. Ja sehän oon villin hyvä!

Useasti oon kläpilä kansen isovanhemat, ja se oon monesti het, joila oon kieli hallussa. Miksi emmä saattas ottaa mallia Uumajan saamelaisilta, jotka järjestävät kielikylpyjä, joka oon suunnattu justhiin kolmele sukupolvele, isovanhemille, vanhemille, nuorile ja lapsile? Sielä isovanhemat oon enemmän ko tervetulheita ja kaiken formuset kielen tiot ja tajot jotka vanhemat sukupolvet saattavat, othethaan kiitollisena vasthaan. Pääajatuksena siinä oon ette kieltä opithaan yhdessä omien etellysten mukhaan.

Meänkielen tulevaisuus oon toiveikas mutta epävarma. Jos meänkielen halvaa säilyttää tarvithaan siihen myös yhteiskunnan apua. Tätä mieltä oon sekä valtion yytree-taaja Lennart Rohdin, ette professori Jarmo Lainio.

Lennart Rohdin joka anto ulos hänen yyt-retningin 2017, anto kritiikkiä, mutta myös konkreettisia muutosehotuksia minuriteetilainsäätänthöön. Hään halusi muun muassa, ette kunnile asetettas vaatimus ette het in-formeerais minuritettien oikheuksista ja ette minuriteettikielile saatas lissää kielikeskuksia. Tämä vaikuttas sitte puolestansa yhteiskunnan asenteisiin ja antas lissää tukea minuriteettikielile. Ette ihmiset sais lissää sananvaltaa asioihin, jotka koskee juuri heitä.

”Mitä tulee vähemistökielten tuntimäärään oon kolme neljä tiimaa jonkulainen minimum, jonka saattas hyväksyä. Ruotti oon aivan pohjala Euruupassa tässä asiassa”, toteaa Lainio, joka oon yytreetannu justhiin minuriteettikielten asemaa koulussa.

Lainio on kansen esittänyt ette minuriteettikielile saatas oma oppiaine nimeltä kansalliset minuriteetit, ja nämät tiimat olis sitte sisällytetty oppilhaan lukujärjestykseen. Nämät ehotukset on otettu ilola vasthaan opettajien keskuudessa, mutta tämäki esitys makkaa vielä hallituksen pöytäle eikä minkhään näköstä päätöstä ole vielä tehty.

Mitäs sitä sitte saattaa opettajanna ruohonjuuritasola tehdä? Jos yhdellä tiimalla viikossa ei ehkä saata kieltä pelastaakhaan, niin parhain mitä saattaa tehdä on välittää tunnetta. Ette saaja oppilhaat innostumhaan ja tuntehen tähän on jotaki mukavaa, ja ehkä siitä sitte saattaa myöhemin elämässä kehittää jotaki isompaa. Toinen asia mitä opettajat saattavat tehdä on tehdä kieli enemmän konkreettiseksi. Koska met meänkieliset olema luonnon kansaa, niin miksipä ei juuri käyttää ulkoilmapetakokiikkaa taikka tehdä aktiviteetteja jolla on tekemistä meän kylttyyrin kansa? Parhain mitä sie petakookina saatat tehdä on puhua kieltästä. 📌

Kirjottaja on äitinkielen opettaja, jolla on kymmenen vuen kokemus meänkielen ja suomen opettamisesta. Hän on opettannu eri ikäsiä oppilhaita esikouluikäisistä lukiolaissiin saakka – paikan päällä ja kans tistansina taattorin kautta.

Lähteet:

- Huss, Leena (2003) ”We have to take it back!” Reclaiming Meänkieli in Tornedalian School in Sweden. I: Camilleri, Grima Antoinette, Huss, Leena & King, A Kendall. (eds) *Transcending Monolingualism: Linguistic Revitalization in Education*. (s.225-240) Lisse: Swetz & Zeitlinger.
- Minoritet.se (2018) Detta föreslår Rohdin i utredning. Hämtats från <https://www.minoritet.se/detta-foreslar-rohdin-i-utredningen> [2019-09-01]
- Regeringskansliet (2017) *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till*

undervisning och revitalisering. Stockholm: SOU 2017:91

Regeringskansliet (2017) *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetsspolitik*. Stockholm: SOU:2017:60

Skolinspektion (2012) *I marginalen -En granskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken*. Stockholm: Skolinspektionens rapport 2012:2

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Hämtad från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> [2019-09-01]

Sveriges Radio (2017) Jarmo Lainio ska utreda förbättrad undervisning i minoritetsspråk. Hämtat från: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=6630458>

Wande, Erling (1996) Tornedalen. I; Lainio, Jarmo (red) *Finnarnas historia i Sverige, Del 3. Tiden efter 1945*, (s 229-254.), Stockholm. Helsingfors: Kulturfonden för Sverige & Finland. Finska Historiska Samfundet, Helsingfors & Nordiska Museet